

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым
министрлігі

Ахмет Байтұрсынов атындағы
Қостанай мемлекеттік
университеті

Министерство
образования и науки
Республики Казахстан

Костанайский
государственный университет
имени Ахмета Байтурсынова

Байтұрсынов оқулары

Байтурсыновские чтения

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ
КОНФЕРЕНЦИЯ МАТЕРИАЛДАРЫ

МАТЕРИАЛЫ МЕЖДУНАРОДНОЙ
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ КОНФЕРЕНЦИИ

апрель, 2014

Часть 3

МАЗМҰНЫ – СОДЕРЖАНИЕ

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНОГО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ

АЙТМУХАМБЕТОВ А.А.	К ВОПРОСУ ОБ ОРГАНИЗАЦИИ СТИПЕНДИАЛЬНОЙ ОБЕСПЕЧЕННОСТИ КАЗАХСКИХ СТУДЕНТОВ В КОНЦЕ XIX – НАЧАЛЕ XX ВЕКОВ...	3
РАҚЫМЖАН ТҰРЫСБЕК.	А. БАЙТҰРСЫНҰЛЫ КӨСЕМСӨЗДЕРІ ҺӘМ РУХАНИЯТ МӘСЕЛЕЛЕРІ....	4
КАБУЛЬДИНОВ З. Е.	СМАГУЛ САДУАКАСУЛЫ - ОДИН ИЗ ВИДНЫХ ДЕЯТЕЛЕЙ АЛАШСКОГО ДВИЖЕНИЯ.....	8
КОЛДЫБАЕВ С.А. МУРЗАГАЛИЕВА А.Б.	МИФ КАК ВИД МИРОВОЗЗРЕНИЯ.....	13
ДОСЫМБАЕВА А.	ИСТОРИЯ ГЕНЕЗИСА ТЮРКСКОГО ГОСУДАРСТВА НА ТЕРРИТОРИИ КАЗАХСТАНА.....	15
ЖАҚЫП Қ. Х.	ЖЕР ТАРИХЫ – ЕЛ ТАРИХЫ.....	21
ШАЯХМЕТ А. Қ.	АТА-БАБА ДӘСТҮРІНЕ АДАЛДЫҚ.....	23
БОНДАРЕНКО Ю.Я.	ИСПОЛЬЗОВАНИЕ КРАЕВЕДЧЕСКОГО МАТЕРИАЛА КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКОГО ХАРАКТЕРА В УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ РАБОТЕ В ВУЗЕ	28
ЕРМЕНБАЕВА Г.К.	ПРОБЛЕМЫ ЛИКВИДАЦИИ НЕГРАМОТНОСТИ СРЕДИ ВЗРОСЛОГО НАСЕЛЕНИЯ В 30-Х ГГ. XX ВЕКА (ПО МАТЕРИАЛАМ ОБЛАСТНОЙ ГАЗЕТЫ «БОЛЬШЕВИКТИК ЖОЛ»)	31
ҚАЙЫПБАЕВА А.	ҚАЗАҚ ЖӘНЕ ФРАНЦУЗ ТІЛДЕРІНДЕГІ ЭМОЦИОНАЛДЫҚ БАҒАЛАУ.....	33
НИЯЗБАЕВА Н.Н. АБИШЕВА С.К.	ПРИНЦИПЫ ФОРМИРОВАНИЯ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ МАГИСТРАТУРЫ	35
РУМЯНЦЕВА М. В. СМАГУЛОВА А. С.	ОТРАЖЕНИЕ РЕЛИГИОЗНЫХ ВОЗЗРЕНИЙ РУССКОГО И КАЗАХСКОГО ЭТНОСОВ В ОБРАЗАХ СРАВНЕНИЯ.....	38
СЕИТОВА Р. С.	К ОБОСНОВАНИЮ СУЩНОСТИ И НАПОЛНЕНИЯ УПРАВЛЕНЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ.....	43
БАЯХМЕТОВА А.А.	ГРАДАЦИОННАЯ ЗНАЧИМОСТЬ ПРОИЗВОДНЫХ С ДИМИНУТИВНЫМИ ФОРМАНТАМИ В РУССКОМ ЯЗЫКЕ.....	47
МИРГОРОД С. А.	О ФОРМИРОВАНИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ БУДУЩЕГО СПЕЦИАЛИСТА СРЕДСТВАМИ ПРОЕКТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ...	49
САМОЙЛОВА Л.Б.	НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКОЕ СОПРОВОЖДЕНИЕ ОРГАНИЗАЦИИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА В УСЛОВИЯХ РЕАЛИЗАЦИИ ФГОС СПО...	51
ВАСИЛЬЕВА М. И.	ФОРМИРОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННОЙ КУЛЬТУРЫ СТУДЕНТОВ СРЕДСТВАМИ КОНСТРУИРОВАНИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЫ КОЛЛЕДЖА.....	55
АЙТМУХАМБЕТОВ А. А. АРДАБАЕВА Ф. Ж.	ВНЕШНЯЯ ПОЛИТИКА КАЗАХСТАНА И ОРГАНИЗАЦИЯ ОБЪЕДИНЕННЫХ НАЦИЙ СОВРЕМЕННОГО КАЗАХСТАНА.....	59
НИЯЗБАЕВА Н.Н. БАЙЕШОВ Д.А.	РАЗВИТИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ НАПРАВЛЕННОСТИ СТУДЕНТОВ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ.....	62

связана с расходами на повышение квалификации учителей. Если в 1936 г. эта статья составляла 4,8 млрд. рублей, то в 1937 году увеличена до 6,5 млрд. рублей [13].

В целом ликвидация неграмотности проходила в нелегких условиях: не хватало средств, не хватало учителей, учебников, пособий, письменных принадлежностей. Все же общая грамотность по стране в 1939 году составила 61,4% [14. С.401].

Областная газета отражала, как правило, наиболее острые, насущные проблемы в деле ликвидации неграмотности. Конечно же, использование информации периодической печати требует критического анализа и перепроверки, сопоставления ее с другими видами письменных источников. Вместе с тем публикации газеты содержат интересный фактический материал, который дополняют архивные и статистические источники. Это обстоятельство предоставляет возможность оценить специфику региона при решении задач обучения грамоте взрослого населения.

Литература:

- 1 //Большевиктік жол №13, 15 ноябрь 1936.
- 2 Колхозники будут грамотными, аулы культурными //Большевиктік жол №42, 21декабрь 1936.

3 //Большевиктік жол №23, №23, 27 ноябрь 1936.

4 Батырбаев Бестау советі алдыда. //Большевиктік жол №29, 5 декабрь 1936.

5 Обучились 49 девушек //Большевиктік жол №58, 9 январь 1937.

6 Хорошая работа по ликвидации неграмотности //Большевиктік жол №20, 26 январь 1937.

7 Обучаются 200 человек // Большевиктік жол №20, 23 ноябрь 1936.

8 Хорошо организована грамотность //Большевиктік жол №42, 21 декабрь 1936.

9 Рахымбай Сауат ашу жұмысына ерекше көңіл бөлінсін. // Большевиктік жол №30, 6 декабрь 1936.

10 Открыто 61 школ // Большевиктік жол №38, 17декабрь 1936.

11 Алпысбаев Новости о борьбе с неграмотностью //Большевиктік жол №40, 18 декабрь 1936.

12 Жанкин Элементы очковтирательства //Большевиктік жол №15 (66), 18 январь 1937.

13 Расходы на образования //Большевиктік жол №15 (66), 18 январь 1937.

14 История Казахстана (с древнейших времен до наших дней). В пяти томах. Т.4. - Алматы: Атамұра, 2009.768 с.

УДК 811.512.122.+821.512.122.

ҚАЗАҚ ЖӘНЕ ФРАНЦУЗ ТІЛДЕРІНДЕГІ ЭМОЦИОНАЛДЫҚ БАҒАЛАУ

Қайыпбаева А. - ф.ғ.к., тіл және әдебиет теориясы кафедрасының доценті, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай мемлекеттік университеті

Бұл мақалада адамның индивидуалдық концептілеріне мәдени тәжірибесі, білімі, біліктілігі, яғни, когнитивтік тәжірибесі кіретіні мысалдармен дәлелденген.

Негізгі ұғымдар: коммуникативтік мәселе, эмоционалдық бағалау, өте танымал, très populaire, beaucoup impressionnée.

Көптеген лингвистердің айтуынша, екі немесе бірнеше ұлт өкілдерінің қарым-қатынас жасау мәселелерін зерттейтін ізденіс жұмыстары төмендегідей принциптерге негізделген:

1 Әр ұлттың өзіне тән мәдениеті, өзара қарым-қатынас жасау жүйесі бар. Мәдениетаралық қарым-қатынасты зерттегенде ең бірінші тілдік және мәдени ерекшеліктер тудыратын коммуникативтік мәселелердің көзін анықтау керек. Бұлар, сөйлесу актілерінің жүзеге асуы, сөз кезегін сақтау ережелері, қарым-қатынас ережелері, алуан түрлі эмоцияның, сезімнің тілде көрініс табуы, т.б.

2 Қарым-қатынас барысында мәдени өзгешеліктер әр түрлі ұлт өкілдерінің арасында түсінбеушілік тудыруы мүмкін [1,78].

Лингвистикалық біліктілік - сөйлеуші мен тыңдаушыға сөйлемдер құрып, өз ойын жеткізуге

және сөйлемдерді түсінуге мүмкіндік беретін грамматикалық ережелер жүйесін меңгеруді талап етеді. Әлеуметтік-мәдени біліктілік адамға әр түрлі коммуникативтік жағдаяттарда сөйлеу актілерін белгілі бір ұлттың өңгімелесу ережелері мен әдептілік нормаларына сүйене отырып, жүзеге асыруына септігін тигізеді [1,137]. Осы ретте, француз және қазақ тілдеріндегі жағымды және жағымсыз эмоцияны білдіретін одағайлар, жағымды және жағымсыз бағалауды білдіретін сөздер мен сөйлесімдердің эмоционалдық қызметіне тоқталуды жөн көрдік.

Эмоция құбылысты немесе оның қасиеттерін бейнелемейді, оның индивид үшін мәнін білдіреді. Индивид құбылысқа өз қажетіне байланысты көзқарасын білдіреді. Эмоцияның пайда болуына адамның қабылдауы, физиологиялық реакциясы, сөйлеуі қатысады. Бағаның жақсы

/жаман деген жалпы бағалау стандарты болатыны сияқты эмоцияның қабылдау /қабылдамау деген жалпы эмоционалдық стандарты бар [2,102].

Бағалаудың негізінде эмоция жатыр. Эмоция когнитивтік қызметтен туындайды, себебі қоршаған ортаны, әлемді қабылдау, танып білу когнитивтік үдеріс, осы үдеріс барысында жағымды, жағымсыз эмоция туындайды. Индивидтің қажет етушілігімен заттың шын болмысы сәйкес келсе, адамда жағымды эмоционалдық реакция пайда болады. Адамның қалауымен заттың шын болмысы сай келмесе, адамда жағымсыз эмоционалдық реакция болады. Эмоцияның таза белгілері – лексиканың ерекше қабатын құрайтын - одағай болып табылады. [3,98] Қазақ тіл білімінде одағайларды бірнеше топқа бөлген Ш. Ш. Сарыбаевтың еңбегі белгілі. Француз тіліндегі одағайлардың классификациясы Е. Кордидің еңбегінен алынды. Материалдық және рухани мәдениеттің ұлттық сипаты тілде көрініс табатынының тіл мен мәдениеттің өзара қатынасын ғылыми теориялық деңгейде алғаш зерттеген В. фон Гумбольдтың еңбектерінен білеміз: А. А. Ивин бағаның 4 компонентін анықтаған: 1 баға субъектісі - бағалаушы адам; 2 баға объектісі - бағаланған зат, нәрсе, адам т.б.; 3 баға сипаты; 4 баға себебі. М. К. Мурзағалиева бағаның осы төрт компонентіне тағы екеуін қосады: бағалау қатынасы және баға нормасы.

Француз, қазақ тілдерінде де бағалау сын есімінің мағынасын үстеулер арқылы күшейтуге болады, сөйтіп бағалау шкаласы не кемиді, не өседі. Бұған мысалдарды қазақ-француз тілдері диалогтерінен келтірейік:

• *Votre impression/Cіздің әсеріңіз/*

• *Nina C'était super! Cette comédie musicale m'a*

beaucoup impressionnée. Mais la fin était inattendue. /Бұл ғажап! Маған мюзикл өте ұнады. Бірақ соңы тым оқыс аяқталды/

• *Jacques Cette comédie musicale est très populaire ici.*

Elle va à Paris depuis quelques ans. Mais le théâtre est comblé chaque soir. /Бұл мюзикл көпшілікке өте танымал. Бұл Парижде бірнеше айлар бойы жүріп жатыр. Ал театрдың ішінде, әр кеште ине шаншар жер жоқ./

• *Nina La musique de Plamondon est très populaire aussi en Russie. Si je ne me trompe pas, il a écrit la musique pour quelques comédies musicales. /Ресейде де Пломондон әуендері аса танымал. Егер мен қателеспесем, ол бірнеше мюзиклдерге күлкілі әуендер жазған./*

• *Jacques Vous avez absolument raison. Toutes ses comédies musicales sont très populaires en France et en Europe. /Сіз өте турашыл адамсыз. Оның мюзиклдері Францияға және бүкіл Еуропаға өте белгілі./*

• *Nina Je l'ai entendu. En Russie les comédies musicales deviennent de plus en plus populaires. Certaines comédies étaient écrites par les compositeurs et les dramaturges russes. Mais cette comédie musicale française était superbe. /Мен бұл туралы естіп жүрмін. Ресейде бұл мюзиклдер бірте-бірте асқан танымалдылыққа айналды. Бұлардың кейбіреулерін орыс драматургтері мен композиторлары жазған. Ал осы француз мюзиклы аса ғажайып десек артық емес./*

• *Jacques Enchanté qu'elle vous a plu. /Сізге ұнағанына өте ризамын./*

• *Nina Merci beaucoup pour ce soir. Mon mari est*

enchanté aussi de cette comédie. /Бүгінгі кеш үшін ризалығымды білдіремін. Бүгінгі көріністен жолдасым да зор әсер алды./

• *Jacques Je suis heureux, Madame./* *Өте ризамын, ханым. //4,75/*

Берілген сұхбаттағы қарамен терілген/très, aussi, /өте, аса, тым/ қазақ-француз тілдеріндегі сөздер бағалауды күшейтіп, мағына үстеген. Диалогтегі /beaucoup/ қалып сөзі де бағалау мәнін үстеп тұр. Яғни, бағалау сөздерінің мағынасы үстеулер, қалып сөздері арқылы күшейіп, бағалау шкаласы өсіп тұр.

Халықтың когнитивтік тәжірибесінің қалыптасуына әсер ететін ұлттық тілдің концептерісі ұлттың мәдениетімен, дінімен, тарихымен, салт-дәстүрімен тығыз байланысты болса, индивидуалдық концептерістер отбасының, әлеуметтік ортаның т.б. концептерістерімен етене байланысты болады. Адамның индивидуалдық мәдени тәжірибесі, білімі, біліктілігі т.б. яғни, адамның барлық когнитивтік тәжірибесі оның концептерісіне кіреді.

Әдебиеттер:

1 Кубрякова Е. С. Размышления о судьбах когнитивной лингвистики на рубеже веков //Вопросы филологии. 2001. - №1(7).

2 Қайдар Ә. Т. Тіл білімінің өзекті мәселелері. – Алматы, 1998. - 314б.

3 Бақытов А.Т. «Француз-қазақ тілдеріндегі бағалай сөйлеудің ұлттық мәдени ерекшеліктері» Алматы, 2005ж. - Автореферат. канд. дисс.

4 Петрова Л. М. Французский за 42 дня. - М.; Филоматис, 2005. - 224с. - Серия «Филология».